

Фінансове забезпечення технічної модернізації агропромислового комплексу України

Актуальність теми дослідження зумовлена стратегічним значенням агропромислового комплексу для економіки України та необхідністю технічної модернізації аграрного сектору в умовах макроекономічної нестабільності, воєнних викликів, високого рівня зношення основних засобів і обмеженого доступу підприємств до фінансових ресурсів. Важливого значення набувають питання формування ефективної системи фінансового забезпечення технологічного оновлення АПК, розширення доступу агровиробників до кредитних, інвестиційних і грантових механізмів підтримки, а також інтеграції сучасних цифрових технологій у виробничі процеси аграрного сектору.

Метою статті є обґрунтування необхідності технічної модернізації АПК за рахунок побудови дієвої системи фінансового забезпечення.

Завдання дослідження полягають у систематизації особливостей фінансового забезпечення технічної модернізації агропромислового комплексу України, обґрунтуванні ролі фінансово-кредитних механізмів у процесах технологічного оновлення аграрного сектору та визначенні ключових проблем і перспектив розвитку системи фінансування модернізаційних процесів в умовах воєнних викликів і цифрової трансформації економіки.

Методи дослідження. Системний аналіз, аналіз і синтез, узагальнення, порівняння, систематизація, наукове абстрагування, структурно-логічне моделювання, графічна візуалізація.

Основні результати дослідження. У статті запропоновано систему фінансового забезпечення розвитку агропромислового комплексу України, у межах якої, технічна модернізація визначена одним із ключових напрямів підвищення ефективності та конкурентоспроможності аграрного сектору. Обґрунтовано стратегічне значення АПК для економіки України та необхідність технологічного оновлення галузі на основі аналізу динаміки внеску сектору у формування ВВП і показників зносу основних засобів. Проведено порівняння сучасного стану технічного забезпечення АПК України із тенденціями цифровізації, автоматизації та інтеграції технологій штучного інтелекту в аграрний сектор країн ЄС. Проаналізовано стратегічні орієнтири модернізації АПК, джерела фінансового забезпечення технічного оновлення та проблеми доступу аграрних товаровиробників до фінансових ресурсів в умовах воєнного стану.

Галузь застосування результатів. Агропромисловий комплекс, технічна модернізація сільськогосподарства, фінансове забезпечення аграрного сектору, управління розвитком аграрних підприємств.

Висновки. Дослідження показало, що технічна модернізація агропромислового комплексу України безпосередньо залежить від ефективності системи фінансового забезпечення, яка має поєднувати механізми державної підтримки, банківського кредитування, міжнародного фінансування та інвестиційних інструментів розвитку. Встановлено, що важливу роль у технологічному оновленні АПК відіграє цифровізація аграрного сектору, яка потребує залучення капіталу з різних джерел. Водночас з'ясовано, що нерівномірність доступу до фінансових ресурсів, високий рівень зношення основних засобів і воєнні ризики продовжують суттєво стримувати процеси модернізації аграрного сектору України.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, технічна модернізація, цифровізація сільськогосподарства, фінансове забезпечення АПК, кредитування АПК, аграрна техніка.

JEL Classification: Q14, Q16, G21, O13

VITALII SHAMRAI

Financial support for the technical modernization of Ukraine's agro-industrial complex

The relevance of the research topic is determined by the strategic importance of the agro-

industrial complex for Ukraine's economy and the need for technical modernization of the agricultural sector under conditions of macroeconomic instability, wartime challenges, a high level of fixed asset depreciation, and limited access of enterprises to financial resources. Particular importance is attached to the formation of an effective system of financial support for the technological renewal of the agro-industrial complex, the expansion of agricultural producers' access to credit, investment, and grant support mechanisms, as well as the integration of modern digital technologies into the production processes of the agricultural sector.

The purpose of the article is to substantiate the necessity of technical modernization of the agro-industrial complex through the formation of an effective system of financial support.

The objectives of the study are to systematize the features of financial support for the technical modernization of Ukraine's agro-industrial complex, substantiate the role of financial and credit mechanisms in the technological renewal of the agricultural sector, and identify the key problems and prospects for the development of the financing system for modernization processes under wartime challenges and digital transformation of the economy.

Research methods. System analysis, analysis and synthesis, generalization, comparison, systematization, scientific abstraction, structural-logical modeling, graphical visualization.

Main research findings. The article proposes a system of financial support for the development of Ukraine's agro-industrial complex, within which technical modernization is defined as one of the key directions for improving the efficiency and competitiveness of the agricultural sector. The strategic importance of the agro-industrial complex for Ukraine's economy and the necessity of technological renewal of the sector are substantiated based on the analysis of the sector's contribution to GDP formation and indicators of fixed asset depreciation. A comparison of the current state of technical support of Ukraine's agro-industrial complex with the trends of digitalization, automation, and integration of artificial intelligence technologies into the agricultural sector of EU countries was carried out. The strategic priorities of agro-industrial complex modernization, sources of financial support for technical renewal, and problems of access of agricultural producers to financial resources under martial law conditions were analyzed.

Field of application of the results. Agro-industrial complex, technical modernization of agriculture, financial support of the agricultural sector, management of agricultural enterprise development.

Conclusions. The study showed that the technical modernization of Ukraine's agro-industrial complex directly depends on the effectiveness of the financial support system, which should combine mechanisms of state support, bank lending, international financing, and investment development instruments. It was established that digitalization of the agricultural sector plays an important role in the technological renewal of the agro-industrial complex and requires the attraction of capital from various sources. At the same time, it was found that unequal access to financial resources, a high level of depreciation of fixed assets, and wartime risks continue to significantly constrain the modernization processes of Ukraine's agricultural sector.

Keywords: agro-industrial complex, technical modernization, digitalization of agriculture, financial support of the agro-industrial complex, agricultural lending, agricultural machinery.

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс України традиційно виступає однією з базових складових національної економіки, формуючи вагомую частку експортного потенціалу держави, забезпечуючи продовольчу безпеку, підтримку зайнятості населення сільських територій, розвиток суміжних галузей та надходження валютної виручки. З огляду на значний ресурсний потенціал, вигідне географічне розташування та історично сформовану спеціалізацію, розвиток

агропромислового комплексу залишається одним із стратегічних пріоритетів економічної політики України та важливим елементом її позиціонування у міжнародному поділі праці.

Сучасні умови функціонування вітчизняного аграрного сектору характеризуються високим рівнем макроекономічної нестабільності, що суттєво ускладнює процеси технічного оновлення виробництва. Девальвація національної грошової одиниці, зростання вартості енергоносіїв,

паливно–мастильних матеріалів та матеріально–технічних ресурсів, логістичні обмеження, скорочення обсягів експорту, порушення виробничих і збутових ланцюгів негативно впливають на фінансові результати діяльності аграрних підприємств та їх інвестиційні можливості. Додатковим стримуючим чинником виступає обмежений доступ суб'єктів господарювання до довгострокових фінансових ресурсів, банківського кредитування, інвестиційного капіталу та інших джерел фінансового забезпечення модернізаційних процесів.

Попри реалізацію державних програм підтримки аграрного сектору, розвиток механізмів кредитування, часткової компенсації вартості техніки та стимулювання інвестиційної активності, значна частина підприємств агропромислового комплексу продовжує функціонувати в умовах перманентного дефіциту фінансових ресурсів. Залучені та запозичені кошти переважно спрямовуються на забезпечення поточної операційної діяльності, підтримку ліквідності та фінансування оборотного капіталу, тоді як інвестиційні й інноваційні напрями розвитку залишаються недостатньо профінансованими.

Одним із найбільш проблемних аспектів функціонування агропромислового комплексу залишається високий рівень фізичного та морального зношення машинно–тракторного парку, виробничого обладнання й технічної інфраструктури. Використання застарілої та менш продуктивної техніки призводить до підвищення виробничих витрат, збільшення собівартості сільськогосподарської продукції, зниження енергоефективності виробництва, погіршення продуктивності праці та конкурентоспроможності аграрної продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. За таких умов технічна модернізація агропромислового комплексу набуває не лише виробничого, але й стратегічного фінансово–економічного значення.

У зв'язку з цим особливої актуальності набувають питання формування ефективної системи фінансового забезпечення технічної модернізації агропромислового комплексу України, пошуку дієвих механізмів залучення інвестиційних ресурсів, розширення доступу аграрних підприємств до фінансових інструментів розвитку та створення передумов для технологічного оновлення вітчизняного сільськогосподарського виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика фінансового забезпечення

розвитку агропромислового комплексу України активно досліджується у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, а також у матеріалах міжнародних організацій. Зокрема, питання конкурентоспроможності АПК в умовах глобалізації розкрито у працях В. Балдинюка та В. Балдинюк [1], техніко–технологічний потенціал аграрного сектору в умовах воєнних викликів аналізує С. Булава [3], [14], а вплив цифрових технологій на інноваційний розвиток аграрних підприємств досліджує О. Шерстюк [4]. Окремий блок наукових праць присвячено фінансово–кредитним механізмам підтримки АПК: С. Андрос розглядає специфіку кредитних відносин у сільському господарстві та проблему доступності кредитних ресурсів [18], тоді як В. Глухов аналізує ефективність кредитних програм фінансування АПК в Україні в умовах воєнного стану [19]. Важливе значення для дослідження мають також документи Європейської комісії, Ради ЄС та ЕІТ Digital, у яких акцентовано увагу на цифровізації сільського господарства, розвитку точного землеробства, інтеграції штучного інтелекту, автономної техніки та цифрових платформ у виробничі процеси аграрного сектору [5–7]. Водночас, попри наявність значної кількості досліджень, недостатньо опрацьованими залишаються питання комплексного поєднання технічної модернізації АПК із механізмами її фінансового забезпечення, особливо з урахуванням воєнних ризиків, регіональних диспропорцій та нерівномірного доступу різних категорій агровиробників до фінансових ресурсів.

Метою статті є обґрунтування необхідності технічної модернізації АПК за рахунок побудови дієвої системи фінансового забезпечення.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять методи системного аналізу, узагальнення, порівняння, структурно–логічного моделювання, наукового абстрагування та графічної візуалізації. Для дослідження особливостей фінансового забезпечення технічної модернізації агропромислового комплексу використано методи аналізу та синтезу, а також підхід до систематизації джерел фінансування, механізмів кредитної підтримки та інструментів державного стимулювання розвитку АПК. Інформаційну основу дослідження становили праці вітчизняних і зарубіжних науковців, нормативно–правові акти, аналітичні матеріали держав–

них установ, міжнародних організацій та офіційні статистичні дані.

Виклад основного матеріалу. Фінансового забезпечення потребує не лише технічна модернізація виробничих потужностей агропромислового комплексу, але й широкий спектр інших напрямів функціонування аграрних підприємств, які формують загальну ефективність їх діяльності та конкурентоспроможність. Сучасні умови розвитку аграрного сектору вимагають комплексного підходу до фінансування управлінських, логістичних, технологічних та інноваційних процесів. Зокрема, важливого значення набуває впровадження ефективних систем менеджменту, розвиток логістичної інфраструктури, удосконалення механізмів збуту продукції, підвищення інвестиційної привабливості галузі та інтеграція цифрових технологій у виробничі процеси. У сукупності такі напрями формують єдину систему фінансового забезпечення розвитку агропромислового комплексу, у межах якої технічна модернізація виступає одним із ключових, але не єдиним

елементом структурного оновлення галузі (рис. 1). Водночас саме рівень технічного та технологічного забезпечення значною мірою визначає можливості підвищення продуктивності аграрного виробництва, ефективності використання ресурсів та адаптації агропромислового комплексу до сучасних економічних викликів.

Запропонована система фінансового забезпечення розвитку агропромислового комплексу України логічно узгоджується із сучасною концепцією управління конкурентоспроможністю в умовах глобалізації, оскільки охоплює не лише технічну модернізацію, але й цифровізацію, розвиток логістики, управління, інновацій, маркетингу та інвестиційної привабливості галузі. Як зазначають В. Балдинюк та В. Балдинюк, конкурентоспроможність агропромислового комплексу формується під впливом ефективності використання ресурсів, інноваційності, цифровізації, логістики, маркетингових стратегій та інвестиційного клімату, а сучасна модель управління конкурентоспроможністю має поєднувати стра-

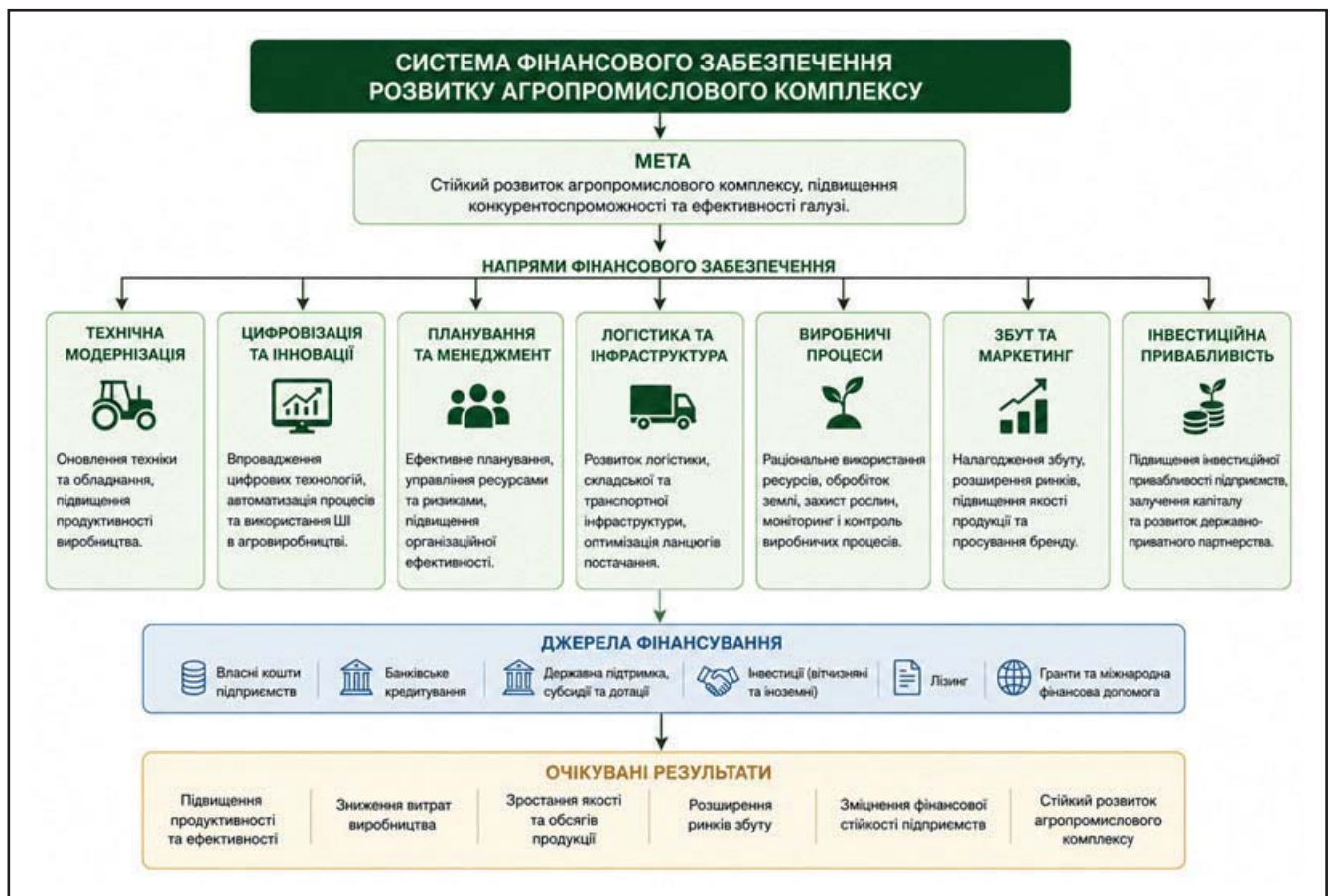

Рисунок 1. Структурні елементи системи фінансового забезпечення розвитку агропромислового комплексу України

Джерело: побудовано автором.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

тегічний, операційний та інноваційний підходи [1]. У цьому контексті фінансове забезпечення технічної модернізації виступає не відокремленим елементом, а складовою комплексної системи формування довгострокових конкурентних переваг агропромислового комплексу України в умовах посилення глобальної конкуренції.

Негативні тенденції розвитку агропромислового комплексу України в останні роки свідчать про збереження суттєвих структурних та фінансово-економічних проблем функціонування галузі. Попри стратегічне значення АПК для національної економіки, сучасні умови характеризуються високим рівнем залежності від зовнішніх ризиків, нестабільністю виробничих процесів, скороченням окремих напрямів аграрного виробництва та зниженням ефективності функціонування підприємств галузі. Одним із показників, який відображає складність поточного стану агропромислового комплексу, є динаміка зміни його внеску у формування валового внутрішнього продукту України (рис. 2).

Дані рис. 2 свідчать про суттєву нестабільність динаміки внеску АПК у структуру ВВП України протягом 2021–2025 рр. Так, у 2021 році темп зміни обсягу становив +15,1%, однак уже у 2022 році показник різко скоротився до –25,2%, що було пов'язано із масштабними кризовими процесами в економіці та безпосереднім впливом воєнних дій на аграрний сектор. У 2023 році спостерігалось часткове відновлення показника до +11,1%, проте вже у 2024 році динаміка знову стала негативною (–3,9%), а у 2025 році спад поглибився до –6,2%.

При цьому найбільший негативний вплив припав на рослинництво, де скорочення виробництва становило –7,5%, тоді як у тваринництві спад був

більш помірним (–4,1%), що свідчить про вищу стійкість цього сегмента. Особливо суттєве скорочення спостерігалось у виробництві стратегічно важливих культур – сої, цукрового буряку, ріпаку та соняшнику. Враховуючи значну роль зазначених культур у формуванні аграрного експорту України, така динаміка негативно впливає не лише на виробничі показники АПК, але й на валютні надходження, фінансові результати підприємств та розвиток суміжних галузей економіки.

Описані тенденції не свідчать про технологічну відсталість агропромислового комплексу України, оскільки окремі сегменти галузі демонструють достатньо високий рівень технологізації та інтеграції сучасних виробничих рішень. Водночас нерівномірність технічного забезпечення, обмежене поширення інноваційних технологій серед малих і середніх підприємств, високий рівень зношеності машинно-тракторного парку та недостатній доступ до фінансових ресурсів суттєво уповільнюють процеси модернізації галузі. На рисунку (рис. 3) зображено дані про середній рівень зносу основних засобів у сільському господарстві України. Найвищий рівень зносу характерний для сільськогосподарських знарядь (70,0%) та транспортних засобів (66,0%), тоді як трактори та енергетичні засоби мають середній показник на рівні 61,5%, а збиральна техніка – 55,0%. Така динаміка свідчить про суттєве погіршення техніко-технологічного потенціалу агропромислового комплексу, особливо у сегменті малих та середніх господарств.

Як зазначає С. Булава, високий рівень зносу формує так звану «технологічну прірву», за якої навіть формально працездатна техніка не забезпечує можливостей впровадження сучасних технологій точного землеробства, що призво-

Рисунки 2. Зміна вкладу АПК у створення ВВП (% до попереднього року) у 2021–2025 рр.

Джерело: побудовано автором за [2].

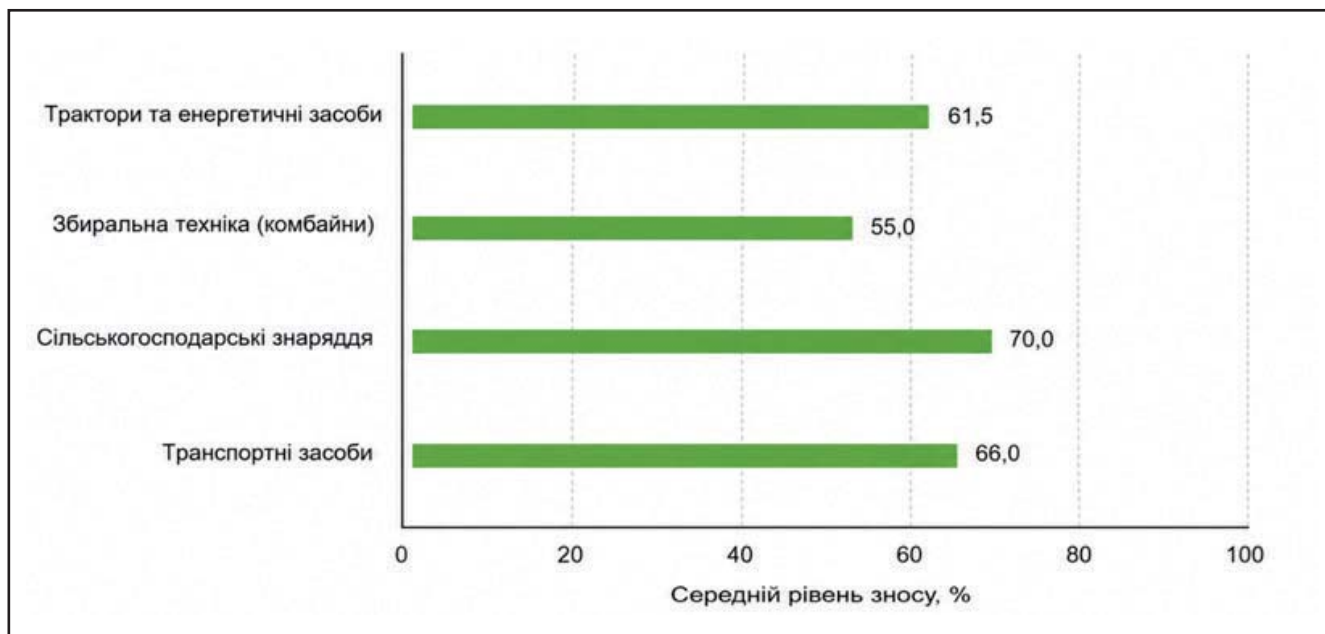

Рисунок 3. Середній рівень зносу окремих груп основних засобів агропромислового комплексу України, %

Джерело: побудовано автором за [3].

дить до перевитрат ресурсів і втрати частини потенційної врожайності [3].

Водночас наявна в Україні офіційна статистика переважно відображає кількісні параметри технічного забезпечення агропромислового комплексу, тоді як реальні процеси цифрової трансформації та інновацізації аграрного виробництва залишаються недостатньо формалізованими у статистичному вимірі. Сучасний розвиток АПК дедалі більше визначається не лише фізичним оновленням основних засобів, але й рівнем інтеграції цифрових технологій, автоматизованих систем управління, елементів точного землеробства, Big Data та штучного інтелекту у виробничі процеси. Як зазначає О. Шерстюк, цифрові технології сьогодні виступають уже не допоміжним інструментом, а ключовим драйвером інноваційного розвитку аграрних підприємств, забезпечуючи підвищення ефективності виробництва, оптимізацію використання ресурсів, автоматизацію процесів та посилення конкурентоспроможності аграрного сектору на глобальному ринку [4].

У країнах Європейського Союзу цифровізація агропромислового комплексу дедалі активніше інтегрується безпосередньо у сільськогосподарську техніку та виробничі процеси. Сучасні трактори, комбайни, обприскувачі й ґрунтообробна техніка оснащуються GPS-навігацією, сенсорними системами, телематичними платформами, IoT-

рішеннями, системами комп'ютерного зору та AI-алгоритмами, що дозволяють автоматизувати польові роботи, оптимізувати маршрути руху техніки, контролювати витрати ресурсів, диференційовано вносити добрива та засоби захисту рослин, а також здійснювати моніторинг стану ґрунтів і посівів у режимі реального часу [5]. Поширення концепції точного землеробства (precision farming) сприяє переходу до підходу, орієнтованого на управління на основі даних (data-driven approach), у межах якого аналіз великих масивів даних використовується для прогнозування врожайності, управління ризиками та підвищення ефективності виробничих процесів [6].

У країнах ЄС цифровізація аграрного сектору розглядається як один із пріоритетних напрямів фінансового забезпечення технічної модернізації сільського господарства. У межах програм CAP, Horizon Europe та Digital Europe фінансова підтримка спрямовується на впровадження сучасних цифрових рішень. При цьому фінансування охоплює не лише придбання сучасної техніки, але й розвиток цифрової інфраструктури, створення інноваційних агротехнологічних хабів, підтримку дослідницьких проектів та стимулювання інтеграції високотехнологічних інновацій у виробничі процеси агропромислового комплексу [7].

Водночас на фоні стрімкої цифрової трансформації аграрного сектору країн ЄС сучасний стан

технічного забезпечення АПК України свідчить про суттєве технологічне відставання у цьому напрямі. Високий рівень зносу основних засобів, обмежений доступ до інвестиційних ресурсів та недостатні масштаби оновлення машинно-тракторного парку формують ситуацію, за якої широкомасштабна інтеграція цифрових технологій, автономної техніки та систем ШІ для значної частини вітчизняних аграрних підприємств поки що залишається радше стратегічною перспективою, ніж елементом поточної виробничої практики.

Втім такі твердження не варто повністю абсолютизувати. Тренди фінансування та фінансового забезпечення різняться у контексті розмірів і масштабів діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Здебільшого саме великі аграрні товаровиробники мають доступ як до сучасних інноваційних технологій, так і до ширших можливостей диверсифікації джерел їх фінансового забезпечення. Про це свідчать тенденції останніх років щодо активізації процесів оновлення машинно-тракторного АПК України. Так, у 2025 році в Україні було зареєстровано 52,8 тис. одиниць сільськогосподарської техніки, що стало найвищим показником за останні п'ять років, тоді як кількість реєстрацій нової техніки зросла майже на 35% порівняно з 2024 роком. Одночасно суттєво збільшилися обсяги списання застарілої техніки, що вказує на поступове оновлення технічної бази окремих сегментів аграрного сектору [8]. Водночас наведені тенденції не нівелюють наявності значних структурних диспропорцій у рівні технічного забезпечення різних категорій товаровиробників, що підтверджується збереженням високого середнього рівня фізичного та морального зношення основних засобів.

Для якісного наповнення та посилення ролі фінансового забезпечення у розвитку АПК необхідним є інтеграція принципів фінансування у стратегічні орієнтири. Наразі схвалено Стратегію розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках [9], якою визначено наступні цілі:

- формування державної політики розвитку сільського господарства та сільських територій (інституційна спроможність);
- задоволення суспільних потреб у високоякісних, поживних і безпечних харчових продуктах та забезпечення продовольчої безпеки;

- забезпечення стійкості сільськогосподарського сектору, підтримка справедливого доходу виробників та підвищення їх конкурентоспроможності;
- ефективне використання земель, їх розмінування, проведення земельної реформи;
- кліматично орієнтоване сільське господарство: пом'якшення наслідків змін клімату та адаптація до них;
- модернізація аграрного сектору: розвиток переробки, інновації, цифровізація та обмін знаннями;
- створення умов для розвитку сільських територій.

У Стратегії наголошується на необхідності створення дієвої системи трансферу технологій, розвитку цифровізації аграрного сектору, використання програмного забезпечення з підтримкою ШІ, автоматизації виробничих процесів та розширення доступу виробників до сучасних технологічних рішень. Окремо акцентується увага на розвитку точного землеробства, цифрового моніторингу, роботизації виробничих процесів, інтеграції інформаційно-аналітичних систем та створенні сучасної системи поширення аграрних знань та інновацій. Зазначені стратегічні орієнтири загалом відповідають сучасним тенденціям цифрової трансформації агропромислового комплексу країн ЄС та свідчать про поступове формування в Україні вектора технологічної модернізації аграрного сектору відповідно до європейських підходів і стандартів розвитку сільського господарства.

Також пріоритетність технологічного оновлення та модернізації агропромислового комплексу відображена у визначених державою напрямках інноваційної діяльності. Зокрема, Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» до стратегічних пріоритетів віднесено технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу [10].

З метою розширення доступу аграрних товаровиробників до фінансових ресурсів Міністерством економіки, довкілля та сільського господарства України було презентовано практичний посібник «Матриця доступних фінансових ресурсів», який систематизує ключові механізми фінансового забезпечення розвитку агропромислового комплексу. Документ охоплює три основні напрями фінансування: державну підтримку, міжнародні донорські та грантові програми, а також банківське фінансування. Зокрема, державні механізми передбачають пільгове кредитування,

субсидії, компенсації та інвестиційні гранти, міжнародні програми – грантову, консультаційну й технічну підтримку модернізаційних процесів, тоді як банківський сектор забезпечує кредитування придбання техніки, обладнання, реалізації інвестиційних проектів та розвиток механізмів фінансового лізингу. У таблиці (табл. 1) представлено конкретні ринкові пропозиції, що можуть бути спрямовані в технічну модернізацію АПК.

Таким чином, в Україні зосереджена чимала кількість фінансових потоків, що спрямовуються на фінансування АПК з ряду об'єктивних причин та потреб. Проте науковці зауважують, що спостерігається дефіцит фінансування особливо в окремих регіонах. Зменшення доступу до традиційних фінансових ресурсів таких як звичайні банківські кредити є одною із важливих проблем, яка вказує на підвищені ризики аграрних підприємств. Банківські установи відмовляють в наданні кредитних коштів, особливо малим та середнім бізнесам у зв'язку з відсутністю застави в позичальників [12]. Через це держава намагається збалансувати доступ та ризики кредитування шляхом перейняття

частини з них використовуючи різноманітні механізми, такі як державні програми компенсації відсотків, гарантії, страхування, тощо.

Про нерівномірність доступу до фінансування та, як наслідок, модернізації підприємств АПК, свідчить аналіз статистичних даних. Не лише розмір підприємств та масштаби виробництва визначають можливості залучення фінансових ресурсів. В регіональному розрізі спостерігається різка диференціація. Найбільша концентрація сільськогосподарської інфраструктури в окремих областях, зокрема у Вінницькій, Полтавській, Дніпропетровській, Одеській, відображають інтенсивний характер виробництва та концентрацію технічного ресурсу, який, водночас, слугує заставою для додаткового фінансування. Натомість прифронтові території, де посівні площі та техніка зазнали значних руйнувань, не мають такої можливості. Зокрема, йдеться про Херсонську та Запорізькі області, де кількість наявної техніки є мінімальною [13]. Цей регіональний зріз наявності основних фондів підтверджує необхідність розробки відповідної диференційованої політики щодо мож-

Таблиця 1. Джерела фінансування технічної модернізація АПК та ринкові пропозиції

Джерела фінансування	Конкретні ринкові пропозиції
Державне фінансування	Фінансова підтримка сімейним фермерським господарствам Грант на теплицю Грант на виробництво переробної промисловості Компенсація за пошкоджене або знищене майно Бюджетна субсидія на одиницю оброблювальних угідь Часткове відшкодування витрат на будівництво / реконструкцію ферм Підтримка технічного переоснащення сільгоспвиробників Грант на сад Грант на овочесховище / фруктосховище Державні портфельні гарантії під забезпечення кредиту Гарантії Фонду часткового гарантування кредитів у с/г
Банківське фінансування	Кредит на поповнення обігових коштів Кредит на придбання / модернізацію основних засобів Кредит на придбання техніки та обладнання Фінансовий лізинг на с/г техніку Фінансування сонячних електростанцій Кредит в рамках партнерських програм з виробниками техніки та обладнання Інвестиційні проекти з підтримкою енергоефективності Доступні кредити «5–7–9» Доступний фінансовий лізинг «5–7–9»
Фінансування міжнародними фінансовими організаціями (МФО)	Фінансування та грантова підтримка ЄБРР Підтримка с/г підприємств урядом Канади Гранти на відновлення сільського господарства для постраждалих від наслідків війни та ВПО від міжнародної організації Mercy Corps Гранти для розвитку систем безпечності харчових продуктів фонду розвитку стандартів і торгівлі Світової організації торгівлі Програми ЄІБ Фінансування у співпраці з фондами країн Європи

Джерело: побудовано автором за [11].

ливостей модернізації. У цьому руслі справедливо підкреслює С. Булава [14]: «Фінансові можливості підприємств часто стають вузьким місцем у процесі модернізації. Стратегічний підхід передбачає використання багаторівневої системи фінансування... На кінець 2024 року в Україні активно впроваджувалися програми підтримки розвитку сільських територій, спрямовані саме на технічне переоснащення малих та середніх фермерів».

У цьому контексті важливого значення набуває розвиток нових механізмів фінансового забезпечення малих агровиробників, орієнтованих на розширення доступу до кредитних ресурсів. Зокрема, у 2026 році Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві розпочав реалізацію механізму кредитування фермерських господарств із земельним банком до 500 гектарів через небанківські фінансові установи із частковим покриттям кредитних ризиків державними гарантіями. У межах пілотного проекту фонд гарантуватиме до 50% заборгованості за кредитами, що спрямовано, насамперед, на підтримку агровиробників, які мають обмежений доступ до традиційного банківського фінансування через нестачу заставного забезпечення [15]. Фактично йдеться про поступове формування більш диференційованої моделі фінансового забезпечення агропромислового комплексу, орієнтованої не лише на великі аграрні підприємства, але й на підтримку малих фермерських господарств та регіонів із підвищеним рівнем виробничих ризиків.

У таблиці (табл. 2) відображено динаміку показників, що характеризують державну підтримку підприємств АПК під час війни та сприяють їх технічній модернізації. Підкреслимо, що, у першу чергу, реалізація цих програм мала місце завдяки фінансовій допомозі міжнародних донорів та передбачала щорічно в державному бюджеті певний обсяг коштів за низкою програм. Утім, дані демонструють, що в окремі роки програми не фінансувалися.

Особливо актуальною в контексті даного дослідження є Програма часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва, але в 2025 році бюджетна програма не була передбачена. Компенсація в 25% надається за сільськогосподарські техніку та обладнання, де 60% і більше українських матеріалів та комплектуючих. Заявка подається агровиробниками через уповноважені банки. Пе-

реліком Міністерства економіки, довідля та сільського господарства України визначено широкий спектр техніки – ґрунтообробна, посівна, жнивирки, зерноочисне та елеваторне устаткування, зерносушарки, конвеєри, автомобільні ваги, тощо. Ця програма сприяє не лише розбудові АПК, а й стимулює промисловий потенціал України.

В 2026 році Законом України «Про державний бюджет України на 2026 рік» передбачено її фінансування. Вже за 4 місяці 2026 року нею скористалися понад 10 тисяч товаровиробників та підприємств агропереробки, придбавши майже 17 тисяч одиниць техніки на загальну суму 12,2 млрд грн. Держава компенсувала відсотків на суму 2,6 млрд грн [16].

Специфіка аграрного виробництва об'єктивно формує потребу в позиковому капіталі для фінансування сезонних витрат, підтримання оборотного капіталу та оновлення основних засобів. Кредитні відносини в аграрному секторі ускладнюються сезонністю виробництва, коливанням грошових потоків, тривалим виробничим циклом і високою залежністю від природно-кліматичних умов. Водночас саме кредитний механізм здатен забезпечувати розширення виробництва, технічний прогрес і трансформацію тимчасово вільних коштів у функціонуючий капітал [18]. У той же час аграрне кредитування є високоризиковим для банків через нестабільність фінансового стану позичальників, дефіцит ліквідної застави, невідповідність довгострокових потреб підприємств короткостроковій ресурсній базі банків та воєнні ризики, що об'єктивно знижує готовність банків кредитувати сектор без участі держави.

В умовах воєнного часу збереження кредитної активності в аграрному секторі фактично забезпечувалося програмою «Доступні кредити 5–7–9%»: у 2024 році 13 088 агрогосподарств отримали банківські кредити на розвиток, а сума кредитів у межах цієї програми становила 104,5 млрд грн, або 92,3% виданих банками кредитів АПК [19]. Це підтверджує, що без механізмів компенсації, здешевлення кредитів і перерозподілу ризиків банківська підтримка агропромислового комплексу була б значно обмеженішою, а фінансування технічної модернізації залишалося б недоступним переважно для фінансово стійких великих товаровиробників.

Таким чином, попри наявність в Україні значної кількості програм державної підтримки, гран-

Таблиця 2. Показники видатків Державного бюджету України спрямованих на підтримку виробників сільськогосподарської продукції у 2023–2025 рр., млн грн

Назва програми / рік	2023	2024	2025
Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників	201,0	205,0	1205,0
Підтримка ФГ та інших виробників с/г продукції	0	796,0	4726,0
Надання кредитів ФГ	80,0	80,0	80,0
Формування статутного капіталу Фонду часткового гарантування кредитів в сільському господарстві	360,0	0	0
Надання грантів для створення або розвитку бізнесу	1370,0	1370,0	1370,0
Забезпечення функціонування Фонду розвитку підприємництва	16000,0	18000,0	18000,0
Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва	0	1000,0	0
Державне стимулювання створення індустріальних парків	0	1000,0	0
Компенсація витрат за гуманітарне розмінування земель сільськогосподарського призначення	0	3000,0	0

Джерело: побудовано автором за [17].

тових механізмів, пільгового кредитування та інших інструментів фінансового забезпечення технічної модернізації агропромислового комплексу, доступ до таких ресурсів залишається суттєво диференційованим залежно від масштабів діяльності товаровиробників та регіональних умов функціонування. У результаті можливості залучення кредитного фінансування на ринкових засадах для малих і середніх аграрних підприємств залишаються обмеженими, особливо в умовах воєнного стану та високих виробничих ризиків. За таких умов функціонування кредитних механізмів значною мірою підтримується саме державними програмами компенсацій, гарантування та перерозподілу ризиків. Водночас у стратегічному вимірі надмірна залежність фінансового забезпечення модернізаційних процесів від державної підтримки обмежує можливості формування повноцінного ринкового механізму спрямування інвестиційних ресурсів у пріоритетні напрями технологічного розвитку агропромислового комплексу.

Висновки

Технічна модернізація агропромислового комплексу України в сучасних умовах безпосередньо залежить від ефективності системи фінансового забезпечення, яка має поєднувати ринкові механізми, державну підтримку, банківське кредитування, грантові програми та інструменти міжнародного фінансування. Проведене дослідження засвідчило, що попри наявність значної кількості фінансових інструментів підтримки аграрного сектору, доступ до них залишається суттєво диференційованим залежно від

масштабів діяльності товаровиробників, регіональних особливостей та рівня виробничих ризиків. Встановлено, що в умовах воєнного стану саме механізми державних гарантій, компенсацій та пільгового кредитування стали ключовою основою підтримки процесів технічного оновлення АПК. Водночас високий рівень зношення основних засобів, обмежений доступ малих і середніх господарств до фінансових ресурсів та недостатня інтеграція сучасних цифрових технологій продовжують стримувати процеси технологічної модернізації аграрного сектору. Поряд із цим стратегічні орієнтири розвитку сільського господарства України дедалі більше узгоджуються із європейськими підходами до цифровізації, автоматизації та інноваційного розвитку АПК, що формує передумови для поступового переходу до сучасної моделі технологічного розвитку галузі. Перспективи подальших наукових досліджень доцільно пов'язати з оцінкою ефективності окремих фінансових механізмів підтримки модернізації АПК, аналізом впливу цифрових технологій та штучного інтелекту на продуктивність аграрного виробництва, а також дослідженням можливостей формування довгострокової моделі інвестиційного забезпечення технологічного розвитку агропромислового комплексу України.

Список використаних джерел:

1. Балдинюк В., Балдинюк В. Управління конкурентоспроможністю агропромислового комплексу в умовах глобалізації. Економіка та суспільство. 2025. № 78. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-13>

2. Статистичний огляд. Динаміка та структурні зміни ВВП України у 2022–2025 рр. 2026. Держстат. URL: <https://stat.gov.ua/>

3. Булава С. Діагностика та оцінка техніко–технологічного потенціалу аграрного сектору України в умовах воєнних викликів та повоєнного відновлення. *Development Service Industry Management*. 2026. № 1. С. 298–304. DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2026-13\(40\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2026-13(40))

4. Шерстюк О. В. Вплив цифрових технологій на інноваційний розвиток аграрних підприємств: техніко–технологічний аспект. *Бізнес Інформ*. 2025. № 6. С. 276–281. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-6-276-281>

5. Digitalisation of agriculture. European Commission. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digitalisation-agriculture>

6. How digitalisation is transforming agriculture. Council of the European Union. URL: https://www.consilium.europa.eu/media/31jkkbxi/2024_971-art-agriculture-02.pdf

7. Digital Innovation for a Sustainable European Agri-Food Sector. EIT Digital. URL: https://28digital.eu/fileadmin/2024/ecosystem/downloads/EIT-Digital_AgriTech-Report-web.pdf

8. Рекорд за 5 років: українські аграрії масово оновлюють парки сільськогосподарської техніки. *Finteco*. 2026. URL: <https://finteco.com.ua/article/35143-rekord-za-5-rokiv-ukrainski-ahrarii-masovo-onovliuiut-parky-silskohospodarskoi-tekhniki/>

9. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках: Розпорядження КМУ від 15.11. 2024 № 1163–р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text>

10. Про Пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 № 3715–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>

11. Матрицю доступних фінансових ресурсів для агровиробника. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/c4511b1b-a383-4c6e-aaf9-46c7ee6d496d?lang=uk-UA&title=MinekonomikiPrezentuvaloMatritsiuFinansuvanniaDliaAgrariiv-YakZnaitiKoshtiNaRozvitokGospodarstva>

12. Тітов Д., Олексієнко В. Фінансове забезпечення аграрного сектору України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-125>

13. Бондаренко В., Сидоренко В. Стан технічного потенціалу аграрних підприємств та динаміки оновлення парку техніки. *Економіка та суспільство*. 2026. № 84. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-72>

14. Булава С. І. Оптимізація технічного забезпечення агробізнесу: стратегічні моделі вибору техніки за спеціалізацією та ресурсами. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2025. № 33. С. 144–147. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2025-2-33>

15. 5 небанків видаватимуть кредити фермерам під гарантії держави. *Фінансовий клуб*. 2026. URL: <https://finclub.net/news/5-nebankiv-vydavatymut-kredyty-fermeram-pid-harantii-derzhavy.html>

16. Нагайчук М. Компенсація 25% вартості української сільгосптехніки: цифри за березень 2026. *Дебет–Кредит*. 2026. URL: <https://news.dtk.ua/society/economics/110672-kompensaciia-25-vartosti-ukrayinskoyi-silgosptexniki-cifri-za-berezen-2026>

17. Державна підтримка аграріїв у 2025 році. Німецько–український агрополітичний діалог (АПД). URL: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/1_Info_Brief_SP_ua.pdf

18. Андрос С. В. Фінансовий механізм функціонування підприємств агропромислового комплексу та забезпечення доступності кредитних ресурсів. *Economics: Time Realities*. 2024. № 2 (72). С. 13–23. DOI: <https://doi.org/10.15276/ETR.02.2024.2>

19. Глухов В. Кредитні програми фінансування АПК в Україні: проблеми та ефективність. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2025. № 2 (16). С. 288–296. DOI: <https://doi.org/10.32750/2025-0227>

References:

1. Baldyniuk, V., & Baldyniuk, V. (2025). Upravlinnia konkurentospromozhnistiu ahropromyslovoho kompleksu v umovakh hlobalizatsii. *Ekonomika ta suspilstvo*, (78). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-13> (in Ukrainian).

2. Statystychnyi ohliad. Dynamika ta strukturni zminy VVP Ukrainy u 2022–2025 rr. (2026). *Derzhstat*. Retrieved from <https://stat.gov.ua/> (in Ukrainian).

3. Bulava, S. (2026). Diahnostyka ta otsinka tekhniko-tekhnologichnoho potentsialu ahrarynoho sektoru Ukrainy v umovakh voiennykh vyklykiv ta povoiennoho vidnovlennia. *Development Service Industry Management*, (1), 298–304. [https://doi.org/10.31891/dsim-2026-13\(40\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2026-13(40)) (in Ukrainian).

4. Sherstiuk, O. V. (2025). Vplyv tsyfrovyykh tekhnolohii na innovatsiinyi rozvytok ahrarynykh pidpryemstv: tekhniko-tekhnolohichnyi aspekt. *Biznes Inform*, (6), 276–281. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-6-276-281> (in Ukrainian).
5. Digitalisation of agriculture. European Commission. Retrieved from <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digitalisation-agriculture>
6. How digitalisation is transforming agriculture. Council of the European Union. Retrieved from https://www.consilium.europa.eu/media/31jkkbxi/2024_971-art-agriculture-02.pdf
7. Digital innovation for a sustainable European agri-food sector. EIT Digital. Retrieved from https://28digital.eu/fileadmin/2024/ecosystem/downloads/EIT-Digital_AgriTech-Report-web.pdf
8. Rekord za 5 rokov: Ukrainski ahraryi masovo onovliiut parky silskohospodarskoi tekhniky. (2026). Finteco. Retrieved from <https://finteco.com.ua/article/35143-rekord-za-5-rokiv-ukrainski-ahraryi-masovo-onovliiut-parky-silskohospodarskoi-tekhniky/> (in Ukrainian).
9. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku silskoho hospodarstva ta silskykh terytorii v Ukraini na period do 2030 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2025–2027 rokakh: Rozporiadzhennia KMU vid 15.11.2024 № 1163–r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text> (in Ukrainian).
10. Pro Priorytetni napriamky innovatsiinoi diialnosti v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 08.09.2011 № 3715–VI. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text> (in Ukrainian).
11. Matrytsiu dostupnykh finansovykh resursiv dlia ahrovyrobnyka. Ministerstvo ekonomiky, dovkillia ta silskoho hospodarstva Ukrainy. Retrieved from <https://me.gov.ua/News/Detail/c4511b1b-a383-4c6e-aaf9-46c7ee6d496d?lang=uk-UA&title=MinekonomikiPrezentovaloMatrytsiuFinansuvanniaDliaAgrariivYakZnaitiKoshtiNaRozvitokGospodarstva> (in Ukrainian).
12. Titov, D., & Oleksienko, V. (2024). Finansove zabezpechennia ahrarynoho sektoru Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. *Ekonomika ta suspilstvo*, (63). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-125> (in Ukrainian).
13. Bondarenko, V., & Sydorenko, V. (2026). Stan tekhnichnoho potentsialu ahrarynykh pidpryemstv ta dynamiky onovlennia parku tekhniky. *Ekonomika ta suspilstvo*, (84). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-72> (in Ukrainian).
14. Bulava, S. I. (2025). Optymizatsiia tekhnichnoho zabezpechennia ahrobiznesu: stratehichni modeli vyboru tekhniky za spetsializatsiieiu ta resursamy. *Aktualni problemy innovatsiinoi ekonomiky ta prava*, (33), 144–147. <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2025-2-33> (in Ukrainian).
15. 5 nebankiv vydavatymut kredyty fermeram pid harantii derzhavy. (2026). Finansovy klub. Retrieved from <https://finclub.net/news/5-nebankiv-vydavatymut-kredyty-fermeram-pid-harantii-derzhavy.html> (in Ukrainian).
16. Nahaichuk, M. (2026). Kompensatsiia 25% vartosti ukrainskoi silhosptekhniky: tsyfry za berezen 2026. *Debet-Kredyt*. Retrieved from <https://news.dtkk.ua/society/economics/110672-kompensaciia-25-vartosti-ukrayinskoyi-silgosptekhniki-cifri-za-berezen-2026> (in Ukrainian).
17. Derzhavna pidtrymka ahraryiv u 2025 rotsi. Nimetsko-ukrainskyi ahropolitychnyi dialoh (APD). Retrieved from https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/1_Info_Brief_SP_ua.pdf (in Ukrainian).
18. Andros, S. V. (2024). Finansovy mekhanizm funkcionuvannia pidpryemstv ahropromyslovoho kompleksu ta zabezpechennia dostupnosti kredytnykh resursiv. *Economics: Time Realities*, 2(72), 13–23. <https://doi.org/10.15276/ETR.02.2024.2> (in Ukrainian).
19. Hlukhov, V. (2025). Kredytne prohramy finansuvannia APK v Ukraini: problemy ta efektyvnist. *Yevropeyskyi naukovyi zhurnal Ekonomichnykh ta Finansovykh innovatsii*, 2(16), 288–296. <https://doi.org/10.32750/2025-0227> (in Ukrainian).

Дані про автора**Шамрай Віталій Борисович,**

доктор філософії (PhD), директор Господарсько-фінансового департаменту Секретаріату Кабінету Міністрів України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1746-5213>

e-mail: vitalii.shamrai76@gmail.com

Data about the authors**Vitalii Shamrai,**

Doctor of Philosophy (PhD), Director of the Administrative and Financial Department of the Secretariat of the Cabinet of Ministers of Ukraine

e-mail: vitalii.shamrai76@gmail.com

Надходження статті до редакції 19.03.2026

Прийнято до друку 27.03.2026

Опубліковано 30.03.2026